

*Свінцицька О.П., здобувач Міжрегіональної
академії управління персоналом*

ОСНОВНІ ПРИЧИНИ ТА ПЕРЕДУМОВИ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ В УКРАЇНІ

Одним із найганебніших явищ, з яким зіткнулося українське суспільство наприкінці ХХ на початку ХХІ століття, є саме торгівля людьми. За оцінками Міжнародного центру ООН із запобігання злочинності, проблема транснаціональної злочинності, пов'язаної з торгівлею людьми, набула глобального характеру, її грошовий обіг становить 8-10 мільярдів доларів на рік і стоїть на третьому місці після нелегальної торгівлі зброєю та наркотиками [1].

На сьогодні торгівля людьми є високоприбутковим економічним злочином, що ґрунтується на принципах попиту та пропозиції і не може здійснюватися без пропозиції постраждалих для забезпечення попиту в країнах призначення. На додаток до відносно незначної кількості постраждалих, які стають об'єктом насильницького продажу, є певний ресурс пропозицій, що становлять особи, які готові залишити свої домівки задля пошуку ліпшого життя. Торгівля людьми має статус злочину міжнародного характеру, або як указують деякі автори - конвенційного злочину [2, с. 34].

Вивчення стану торгівлі людьми в Україні було б неповним, поверховим без дослідження причин та умов, що її породжують.

Існує багато причин торгівлі людьми. Ці причини є комплексними та взаємопов'язаними. Якщо розглядати торгівлю людьми як світовий ринок, то жертви торгівлі становитимуть пропозицію, а корумповані роботодавці чи сексуальні експлуататори представляють попит. Пропозиції жертв торгівлі сприяють чимало чинників, зокрема бідність, привабливість уявного кращого життя за кордоном, слабкі соціальні та економічні структури, безробіття, організована злочинність, насильство проти жінок та дітей, дискримінація жінок, корумпованість влади, політична нестабільність, збройні конфлікти, а також такі культурні традиції, як традиційне рабство. Зростанню попиту на торгівлю людьми сприяють такі чинники, як сексуальна індустрія та зростаюча потреба в експлуаторській праці. Сексуальний туризм та дитяча порнографія стали індустріями, які широко відомі в усьому світі, розповсюджуються через такі технології, як Інтернет. Торгівлі людьми також сприяє світовий попит на дешеву та нелегальну робочу силу. Бідність та відсутність економічних можливостей робить жінок та дітей потенційними жертвами торгівців людьми, пов'язаними з міжнародними злочинними організаціями. Хоча переважно жінки та дітистають особливо вразливими потенційними жертвами сексуальної індустрії, проте торгівля людьми не обмежується сексуальною експлуатацією. Торгівля людьми також включає себеосіб, які постраждали від «примусових» шлюбів або яких було продано на ринку праці, наприклад, на виробництва, сільськогосподарські плантації та принизливу хатню роботу.

До зовнішніх причин торгівлі людьми відносять такі:

1. Недієву систему протидії торгівлі людьми у світі (відкриття кордонів, спрощення можливості для подорожування; невідповідність міжнародної нормативно правової бази щодо запобігання торгівлі людьми та захисту потерпілих осіб реальним умовам, брак механізмів і в реалізації законів; корумпованість відповідальних органів, які забезпечують дотримання законності; неузгодженість міграційної політики з реаліями ринку праці в країнах; лояльнее

законодавство до занять проституцією у багатьох країнах світу; формування міжнародних кримінальних об'єднань; інтернаціоналізація тіньової економіки).

2. Попит на торгівлю людьми (обумовлений існуванням попиту на низькооплачувану працю та комерційну сексуальну експлуатацію, особливо на експлуатацію дітей; працю у галузях, де основне населення не хоче працювати через низку причин, зокрема через небезпечні умови праці).

3. Наявність можливостей для торгівців людьми (фінансові винагороди за торгівлю людьми; безкарність за вчинення злочинів, мінімальний ризик настання негативних наслідків для самих торгівців; відсутність справедливості для потерпілих та потенційних жертв, яка дає змогу торгівцям маніпулювати своєю безкарністю).

4. Пропозиція, наявність потенційних жертв (бідність та економічна нерівність між країнами та регіонами; обмеження пропозиції щодо працевлаштування в середині своїх країн; наявність війн чи збройних конфліктів; відсутність реєстрації при народженні, легального статусу та громадянства значної частини населення, особливо національних меншин).

До внутрішніх передумов торгівлі людьми можна віднести такі:

1. Економічні (економічна нестабільність у державі; наявність тіньової економіки; деформація у сфері розподілу благ; порушення принципів соціальної справедливості; соціальна нерівність у країні; високий рівень безробіття у країні; обмеженість можливостей працевлаштування; низький рівень матеріальних доходів населення; низький рівень життя більшої частини населення, перш за все молоді; несприятливі побутові умови; матеріальна зацікавленість).

2. Соціальні (склад сім'ї - реструктурованість, багатодітність тощо; розлучення; стосунки в сім'ї - відсутня батьківська опіка над дітьми; наявність насильства в сім'ї; авторитарна поведінка батьків, жорстоке поводження та занедбаність часто з боку батьків, членів родини або оточення; очікування фінансової допомоги від одного з членів сім'ї; виїзд

членів родини за кордон; девіантна поведінка батьків - вживання алкоголю, наркотичних речовин та залежність від них, кримінальна діяльність; низький рівень освіти; слабкі професійні навички).

3. Психологічні (викривлення моральних цінностей значної частини населення та їхня деформація, що обумовлено низкою причин: неблагополуччя у родині; бездоглядність або надмірно жорсткий контроль, який провокує протест, незалежно від статків родини; порушення емоційних контактів з членами родини; недоліки статево-рольового виховання; несформованість позитивного образу «Я»; система цінностей у батьківській сім'ї; відсутність духовних принципів; бажання ствердитись за рахунок іншого; кризовий стан, у якому знаходяться українські громадяни та який призвів до зниження самозахисту, погіршення психологічного самопочуття людей).

4. Інформаційні (погана обізнаність українських громадян щодо можливостей працевлаштування та перебування за кордоном та їх наслідки; публікації багато обіцяючої реклами в пресі та «агітація»; низька обізнаність щодо прав людини; соціальні стереотипи виховання).

5. Правові (відсутність належної системи захисту потерпілих; недостатня захищеність українських громадян від рук «торгівців людьми» як в Україні, так і за її межами; недостатнє покарання злочинців).

Якщо 5-8 років тому головним чинником було безробіття, то сьогодні наголошується не стільки на безробітті як причині бідності, скільки на дуженизьких заробітках, які не дотягують до межі бідності, навіть за висококваліфіковану працю (лікарі, медичні працівники, вчителі, серед яких абсолютна більшість - жінки), що спричинює бідність і безвихідь.

Безсумнівно, бідність є найголовнішим сприятливим для торгівлі дітьми фактором, але вона не може пояснити всі випадки сексуальної експлуатації людей та торгівлі ними, як вважають фахівці. Постраждати від торгівлі людьми може будь-яка особа, незалежно від статі та віку. За даними соціологічних

досліджень, близько 10% мешканців України так чи інакше стикалися з випадками торгівлі людьми, де найчастіше потерпілими стають діти та жінки. Таку ситуацію зумовлює «фемінізація» бідності, соціальне сирітство, гендерна дискримінація та багато інших факторів.

Найбільш уразливими до торгівлі людьми є такі особи: незаміжні жінки; самотні матері; розлучені особи; молодь; діти вулиці; діти-сироти; вихідці з неблагополучних сімей; особи-мігранти; особи, які зазнали насильства (зокрема сексуального); матеріально незабезпечені; особи з проблемами психічного здоров'я; дискриміновані, стигматизовані особи [3].

До умов, що сприяють безпосередньо вчиненню торгівлі людьми відносять. Економічні кризи у більшості пострадянських країн призвели до проблем із працевлаштуванням та, відповідно, з отриманням доходів їхніми громадянами. Через ці процеси нині в Україні існує велика кількість потенційних трудових мігрантів. Чимало громадян України, переважно жінок, не мають постійного заробітку або заробляють копійки. Не бажаючи миритись із жебрацьким існуванням, велика кількість громадян України сподівається на можливість працевлаштування за кордоном. Але для виїзду за кордон потрібні кошти та інформація про порядного роботодавця. І хоча сьогодні існують кілька міждержавних угод із працевлаштування українців за кордоном (з Польщею, Чехією, Словаччиною, Португалією та іншими державами), отримати будь-яку офіційну інформацію про можливість працевлаштування в цих країнах майже неможливо. Основну масу послуг у цій сфері надають фірми, котрі займаються працевлаштуванням незаконно, легальним профілем яких є туристичні послуги, шоу-бізнес, шлюбні послуги тощо.

Середінших умов існування торгівлі людьми в Україні необхідно назвати такі:

1. Відсутність в Україні закону про соціальний захист громадян України за кордоном (жертви торгівлі не можуть розраховувати на будь-яку соціальну чи правову підтримку в той час, коли вони перебувають за кордоном).

2. Генетична привабливість українських жінок.
3. Нераціональна податкова політика держави.
4. Існування в Україні дуже привабливого «ринку жінок».
5. Стрімке поширення алкоголізму і наркоманії серед жінок.
6. Відсутність діючої системи захисту жертв злочину від погроз та шантажування з моменту розкриття злочину до розгляду провадження в суді.

7. Корумпованість працівників державних органів України та зарубіжних країн.

8. Безконтрольність рекламних оголошень із працевлаштування.

9. Інтернаціоналізація організованої злочинності [4].

Комплекс факторів, що зумовлюють існування торгівлі людьми не висчерпується розглянутими чинниками. Ми обмежились висвітленням лише тих з них, котрі, на нашу думку, є найвпливовішими та найбільш значущими.

Список використаних джерел:

1. Предотвращение торговли людьми : учеб.-метод. пособие. - Х. : Нац. ун-т внутр. дел, 2001. - 174 с.

2. Панов В. П. Международное уголовное право : [учеб. пособие] / Панов В. П. - М. : ИНФРА-М, 1997. - 320.

3. Козлов И. Президент Джордж Буш подписал закон, который разрешает полиции проводить тайные домашние обыски у каждого американца // Факты. - 2001. - 30 октября. - С. 3.

4. Денисова Т.А. Жінка: рабіння чи сексуальна забава? (соціальний та кримінологічний аспекти) // Вісник Університету внутрішніх справ. - 1999. - Спеціальний випуск. - С. 114-118.